

Wandeling 1

Halte 3: Antwerpse Joden en de diamanthandel

Antwerpen, joden en de diamant. De drie lijken onafscheidelijk. Het zijn inderdaad de Portugese joden die in de 16^e eeuw de diamant introduceren in Antwerpen. In het begin van die eeuw vertegenwoordigen ze meer dan 15% van de 4000 werknemers die de sector telt. Ze beoefenden vooral twee specialiteiten die thuis konden gebeuren: het debruteren (rudimentair reinigen, wat nieuw aangekomenen snel konden leren) en het kloven van de diamanten. Wanneer in 1585 de Schelde gesloten wordt, verlaten veel joodse diamantairs de stad en vluchten naar de Noordelijke Nederlanden. Vanaf de 19^e eeuw keren ze echter terug. De ontdekking van belangrijke grondstoffenbronnen in Zuid-Afrika, maar vooral de aankomst na 1880 van Oost-Europese joden (goedkope werkkrachten) doen Antwerpen als diamantstad groeien.

Na de Tweede Wereldoorlog zullen vooral de chassidische joden de diamanthandel in Antwerpen op de wereldkaart zetten. Deze chassidische joden dragen zo lange tijd bij tot ongeveer 5% van het Belgische BNP en verschaffen werkgelegenheid aan 20.000 niet-joodse medeburgers. De diamantwijk (rond de Rijnstraat) wordt de meest bewaakte plek in Antwerpen. Je vindt er 22 diamantbeurzen, slijperijen en afkokerijen. Je kan hier ruwe, geslepen en sierdiamant krijgen.

Vanaf 1980 komt de Antwerpse diamanthandel meer in handen van **Indiërs**. Het gaat vooral om Jain's (aanhangers van het Jainisme). Het Jainisme heeft zijn wortels in het Hindoeïsme, ontstaan rond dezelfde tijd als het Sikhisme en het boeddhisme. Het is een 'meer zuivere' vorm van het hindoeïsme: er wordt bijvoorbeeld strikter vegetarisch gegeten. Zo mag een Jain niets eten wat nog leven kan voortbrengen, dus ook geen aardappels, wortels, vruchten met veel zaden in enzovoorts. De Jain hangen meer dan vijftig goden aan.

Ze zijn vanaf de jaren '60 naar Antwerpen gekomen en zijn nu met ongeveer 1500. Ze komen vooral uit de provincies Gujarat, Rajasthan en Bombay. Ze hebben zich in de diamantsector genesteld en de eigenaars zijn daar ook rijk mee geworden: het merendeel van hen woont in de rijkere buurten van Wilrijk, Ekeren en Brasschaat. In Wilrijk zijn de Jain al een tijd bezig met de bouw van een eigen tempel, waarvan de stukken in Indië worden gemaakt en stuk voor stuk naar hier worden overgebracht. Maar er zijn evengoed armere Jain die als arbeider in de industrie werken. Zij kwamen ook meestal zonder vrouw en kinderen naar Antwerpen.

De Jain vormen de grootste groep onder de Indiërs in Antwerpen, en stammen uit de migratiestroom van Indische (hoger opgeleide) professionals, die in de jaren '60 Indië verlieten en vooral (uit eigen keuze) naar Engeland trokken. In de jaren '70 werd deze groep uitgebreid met Indiërs uit Oost-Afrika (Oeganda en Tanzania), die moesten vluchten voor politieke problemen daar. Onder andere voor de verdrijving van Indiërs door Oegandeese dictator Idi Amin.

De reden van de **diamantovername door de Indiërs** ligt in de kostprijs. De regio Gujarat telt veel kleine dorpen waar diamant wordt geslepen: tussen de 600.000 en de 1.000.000 mensen (waaronder veel kinderen) zou er in de sector actief zijn. De Indiërs kopen hier

diamant uit Australië die ze in Indië (goedkoper dan hier) laten bewerken. Wanneer 14 jaar geleden de joodse bank Max Fisher in de Pelikaanstraat in falig ging, werd deze overgenomen door Indiërs. Dit was een zware klap voor de joodse diamantsector: veel joodse diamantairs verloren door de falig hun fondsen, en de Indiërs bezetten nu 70% van de diamantsector. De kleine juwelierswinkels in de Pelikaanstraat en het Centraal station zijn wél nog in joodse handen. Het gaat voornamelijk om Georgische joden, die hier vaak al dertig jaar zijn.

Door de technologische vernieuwing en de concurrentie in de diamantnijverheid is er wel sprake van een **toenemende verarming** binnen de joodse gemeenschap. Er zijn veel joodse jobs verloren gegaan in de diamantsector, én jonge joden vinden hier moeilijker werk in. Ze worden dus verplicht uit te kijken naar andere jobs, ook bij niet-joodse werkgevers. Maar dat is niet altijd eenvoudig. Zeker de chassidim hebben het daar moeilijk mee. Niet alleen zijn bazen niet snel geneigd mensen aan te nemen die er 'anders' uitzien, bovendien zijn de jonge joden vaak niet opgeleid voor jobs buiten de eigen gemeenschap. In de scholen worden ze sterk religieus gevormd, maar krijgen ze niet altijd de vaardigheden mee die ze nodig hebben op een flexibele arbeidsmarkt. Jongeren hebben vaak ook een onrealistische voorstelling van werken en geld verdienen, en een overdreven negatief beeld op hun arbeidsmogelijkheden.

Daar komt nog bij dat veel jonge joden nieuwkomers zijn, die amper de taal spreken. Joden trouwen met joden, en omdat de gemeenschap hier vrij klein is, wordt daarvoor vaak naar het buitenland gekeken. Vermits Belgisch-joodse jongens na het huwelijk dus vaak wegtrekken én buitenlandse brudegommen hier komen wonen, wordt de groep 'moeilijk toeleidbaren' groter. Verschillende organisaties proberen hen toch beter voor te bereiden op die arbeidsmarkt (bijvoorbeeld door bijscholing om toch het normaal 'middelbaar' niveau te halen).

Maar de grotere werkloosheid onder de joodse mannen creëert dus wel een armoedeprobleem. De 'nieuwkomers' hebben bovendien geen recht op werkloosheidsuitkering, en vaak wordt steun bij het OCMW hen geweigerd omdat hun partner hen maar moet onderhouden of omdat ze eerst voltijs les moeten gaan volgen. Velen van hen proberen te overleven door leningen of door zwartwerk hier en daar.

Bronnen:

Abicht L., *Het Jeruzalem van het westen. Joden en goyim in Antwerpen*

Antwerpen Averechts, *Wereldkaart op stadsformaat*

Saerens L., Brabosh *aan de Schelde: de Antwerpse joodse gemeenschap, einde 19^e eeuw en 20^e eeuw*, in Landverhuizers, MAS

Saerens L., (2000), *Vreemdelingen in een wereldstad. De geschiedenis van Antwerpen en haar joodse bevolking*, Lannoo

School zonder racisme, *Handleiding bij de didactische fotomap om vooroordelen te doorbreken*

Schreiber J.P., (1993), *De joodse immigratie in België van de middeleeuwen tot onze tijd*, in De geschiedenis van het eigen volk, Kritak, Leuven

Steinberg M., (1993), *De joodse tragedie in België: de verwoestende gevolgen van xenofobie*, in De geschiedenis van het eigen volk, Kritak, Leuven

Gesprek met Simone Wenger

Gesprek met Sam Friedman